

Δογματικά και πρακτικά ζητήματα από τη διασταύρωση πολιτικής και διοικητικής δίκης

Εν. Παυλίδου, Δ.Ν., Πρωτοδίκης Δ.Δ.

Α. Εισαγωγή

Στην ελληνική έννομη τάξη, ήδη από το Σύνταγμα και, συγκεκριμένα, τις διατάξεις των άρθρων 93 παρ. 1, 94 παρ. 1 και 2 και 96 παρ. 1 Συντ., προκύπτει ότι καθιερύεται το οργανωτικό σχήμα των χωριστών δικαιοδοσιών, κατά την επιτυχή διατύπωση της νομολογίας του ΣτΕ στις κλασικές αποφάσεις 2490/2006 της Ολομέλειας και 2574/2006¹. Με δεδομένη τη βασική αυτή τριπλή διάκριση των δικαιοδοσιών σε πολιτική/ αστική, ποινική και διοικητική (αφήνοντας, προς στιγμήν, κατά μέρος την υποδιάκριση της δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου) πυροδοτούνται, αντίστοιχες, μεταξύ τους αλληλεπιδράσεις, που εκκινούν από την οργανωτική διάσταση της κατανομής των διαφορών. Εκτός, όμως, από το πρώιμο αυτό στάδιο, που, φυσικά, έχει τύχει πλουσιότατης νομολογιακής και επιστημονικής επεξεργασίας², οι αλληλεπιδράσεις συνεχίζονται και στην πορεία του δικαιοδοτικού έργου κάθε κλάδου. Αυτή η «λειτουργική» θα λέγαμε όψη της επίδρασης της μίας δικαιοδοσίας στις άλλες δύο θέτει το κρίσιμο- και συχνά οριακό- ερώτημα της δεσμευτικότητας των δικαστικών αποφάσεων, εκτός του δικαιοδοτικού κλάδου από τον οποίον αυτές προέρχονται. Η «δια-δικαιοδοτική» αυτή δέσμευση παλεύει να

* Εισήγηση από το επιμορφωτικό σεμινάριο της Εθνικής Σχολής Δικαστικών Λειτουργών, της 14-15.6.2018, με θέμα: «Σχέση διοικητικής με πολιτική & ποινική δίκη και επιρροή τους στη διοικητική διαδικασία & δίκη».

¹ Βλ. ΣτΕ Ολομ. 2490/2006 και ΣτΕ 2574/2006, επταμ., που, μάλιστα, διευκρινίζει ότι: «δεν είναι επιτρεπτός, κατά το Σύνταγμα, ο έλεγχος, ούτε ευθέως, ούτε παρεμπιπτόντως, από το Συμβούλιο της Επικρατείας και τα διοικητικά δικαστήρια των αποφάσεων και λοιπών διαδικαστικών πράξεων των τακτικών ποινικών δικαστηρίων, εφόσον τα τελευταία ανήκουν σε άλλο δικαιοδοτικό κλάδο». Σχετικά και Γκέρτσος Β./ Πυργάκης Δ., Σημαντικές εξελίξεις στη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας το έτος 2006, ΤοΣ 2007, τ. 1, σελ. 201- 202, Χρυσανθάκης Χ., Η συνταγματική κατοχύρωση της διάκρισης των δικαιοδοσιών: Το πρόβλημα της οριοθέτησης της δικαιοδοσίας των διοικητικών δικαστηρίων, 1992, σελ. 16, 17, Η συνταγματική κατοχύρωση της δικαιοδοσίας των πολιτικών και των διοικητικών δικαστηρίων, σε: Θεοδόσης Γ./ Τάκης Α./ Χατζή Χ./ Πικραμένος Μ./ Παπαδαμάκης Α./ Χρυσανθάκης Χ., Η Δικαιοσύνη και το Σύνταγμα: Ορισμένα κρίσιμα προβλήματα, 1993, σελ. 138- 139.

² Βλ. εντελώς ενδεικτικά Συμεωνίδη Ι., Τα όρια της δικαιοδοσίας των πολιτικών και διοικητικών δικαστηρίων, 1995.

εξισορροπήσει το αντικρουόμενο δίπολο του σεβασμού, αφενός, της αρχής της διάκρισης των δικαιοδοσιών με την αναμφισβήτητη ανάγκη για αποφυγή των μεταξύ τους συγκρούσεων³, αν και η αλήθεια είναι όχι πάντοτε επιτυχώς, εξ ου και η σχετική προβληματική έχει γλαφυρά χαρακτηριστεί από τον- ήδη- Πρόεδρο του Συμβουλίου Επικρατείας, κ. Αθ. Ράντο ως «το ζήτημα της αμοιβαίας θεσμικής περιφρόνησης των δικαιοδοσιών».

Συνοπτικά, ανατρέχοντας στις πιθανές διασταυρώσεις και την έρευνα κάθε μίας, που σίγουρα αποτέλεσε παρακαταθήκη για την προώθηση της προβληματικής, η σχέση μεταξύ πολιτικής και ποινικής δικαιοδοσίας είχε αναπτυχθεί στη γαλλική βιβλιογραφία από τον, ελληνικής καταγωγής, Νικόλαο Βαλτικό, στο έργο του 1953, “L’ autorité de la chose jugée au criminel sur le civil”⁴, ενώ στην ελληνική βιβλιογραφία ακολούθησε το 1974 ο Γυιόκας, με τη μονογραφία «Αμοιβαία επίδρασις ποινικού και πολιτικού δεδικασμένου»⁵. Κι αν η αρχή του δυαδισμού της ελληνικής δικαιοσύνης κατέστησε ευχερέστερη την έρευνα και την επίλυση των αλληλεπιδράσεων μεταξύ των «αδελφών» δικαιοδοτικών κλάδων της πολιτικής και ποινικής δικαιοδοσίας, η σχέση τους με την άγνωστη και καταφανώς νεότερη διοικητική δικαιοδοσία υπολείπεται αισθητά. Έτσι, πέρα από τη γαλλική μονογραφία του Claude Durand, “Les rapports entre les juridictions administrative et judiciaire”, στα 1956⁶, στην ελληνική επιστήμη είχε, μέχρι πρότινος, ερευνηθεί μόνον η μία κατεύθυνση, δηλαδή η δέσμευση των πολιτικών δικαστηρίων από τις διοικητικές πράξεις και τις αποφάσεις της διοικητικής δικαιοσύνης, από τον Στέφανο Δεληκωστόπουλο⁷, ενώ με την επίδραση της διοικητικής διαδικασίας στα τότε επονομαζόμενα «τακτικά δικαστήρια» καταπατήθηκε ο Φαίδων Βεγλερής, στο έργο του «Ο δικαστικός έλεγχος της Διοικήσεως»⁸.

Η προβληματική, πάντως, σε όλες τις πτυχές των πιθανών διασταυρώσεων, αν μη τι άλλο, δεν στερείται πρακτικού ενδιαφέροντος, εν όψει των πολυάριθμων

³ Βλ. και Τσιρώνά Αθ., Οι συγκρούσεις λειτουργιών και δικαιοδοσιών & η επίλυσή τους από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, 2015.

⁴ Valticos N., L’ autorité de la chose jugée au criminel sur le civil, 1953.

⁵ Γυιόκας Π., Αμοιβαία επίδρασις ποινικού και πολιτικού δεδικασμένου, 1974.

⁶ Durand C., Les rapports entre les juridictions administrative et judiciaire, 1956.

⁷ Δεληκωστόπουλος Σ., Η δέσμευσις εκ διοικητικών πράξεων και αποφάσεων, 1968.

⁸ Βεγλερής Φ., Ο δικαστικός έλεγχος της διοικήσεως, Μέρος Α΄, Τα όρια της δικαιοδοσίας των τακτικών δικαστηρίων απέναντι της διοικήσεως, 1987 (ανατύπωση).

εκδηλώσεων της στη νομική πράξη. Αποτελεί, μάλιστα, και ένα λογικό παράδοξο, αφού είναι ακατανόητο για τον διάδικο πώς μπορεί μια απόφαση σε μία δίκη που έχει τελειώσει να μην θεωρείται αυτονόητη σε κάθε επόμενη, καταδεικνύοντας έτσι και τη βαθιά ριζωμένη αντίληψη του δεδικασμένου ως «νόμου των διαδίκων», όπως τόσο εύστοχα έχει χαρακτηριστεί από τον *Παπασπύρου*⁹. Η πρακτική αυτή διάσταση, που, μάλιστα, έχει και στοιχεία διαχρονικότητας, αφού μεταβάλλεται μόνον η περιπτώσιολογία των διασταυρώσεων που κάθε φορά είναι λιγότερο ή περισσότερο επίκαιρες, δεν απομειώνει καθόλου το δογματικό ενδιαφέρον της προβληματικής, μέσα από την οποία μπορεί κανείς να εξετάσει την επίδραση της θεμελιώδους έννοιας της δικαιοδοσίας στις συνέπειες των δικαστικών αποφάσεων, συμβάλλοντας, έτσι, στη βαθύτερη και ουσιαστικότερη κατανόησή τους¹⁰.

Το σημείο αυτό είναι κατάλληλο για τη βασική επισήμανση ότι εκτός από το δεδικασμένο, που αναμφίβολα έχει την πρωτοκαθεδρία στις συνέπειες της δικαστικής απόφασης, αυτές περιλαμβάνουν πληθώρα και άλλων συνεπειών και αντίστοιχων μορφών δεσμεύσεων, από τη διαπλαστική ενέργεια, την εκτελεστότητα, την ενδοδιαδικαστική δέσμευση και την υποχρέωση συμμόρφωσης, μέχρι τις, λιγότερο γνωστές, παρεπόμενες ή αντανakλαστικές συνέπειες των αποφάσεων¹¹, αλλά και τις, αλλοδαπής προελεύσεως, έννοιες του ερμηνευτικού δεδικασμένου (“*authorité de la chose interprétée*”), καθώς και τη, γερμανικής καταγωγής, πραγματική και βεβαιωτική ενέργεια της απόφασης (“*Tatbestands-und Feststellungswirkung*”)¹². Η διάκριση αυτή είναι καθοριστικής σημασίας, καθώς μόνη η διερεύνηση της δια-δικαιοδοτικής δεσμευτικότητας των δικαστικών αποφάσεων υπό το πρίσμα της προφανούς μορφής δεσμεύσεως που απορρέει από το δεδικασμένο τους ενέχει τον σοβαρό κίνδυνο παραπλάνησης ότι η απόφαση στερείται δεσμευτικότητας, ενώ καθόλου δεν αποκλείεται το δεδικασμένο να μην δεσμεύει μεν τα δικαστήρια μιας άλλης

⁹ *Παπασπύρου Ν.*, Η ελληνική επιστήμη του αστικού δικαίου και η υποδοχή του συστήματος παρεμπόμπτοντος δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, ΕφημΔΔ 2014, τ. 3, σελ. 383.

¹⁰ Βλ. *Παυλίδου Ε.*, Η δεσμευτική ενέργεια των αποφάσεων της ποινικής και πολιτικής δικαιοδοσίας στη διοικητική δίκη, 2014, σελ. 4.

¹¹ Βλ. ενδεικτικά *Κονδύλη Δ.*, Το δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, β' έκδοση, 2007, σελ. 274 επ.

¹² Βλ. *Knöpfle F.*, Tatbestands-und Feststellungswirkung als Grundlage der Verbindlichkeit von gerichtlichen Entscheidungen und Verwaltungsakten, Bay VerwBl 1982, σελ. 225- 230, *Δαγτόγλου Π.*, Διοικητικό Δικονομικό Δίκαιο, 5^η έκδοση, 2011, σελ. 716- 717.

δικαιοδοσίας, πλην, όμως, να υφίσταται δέσμευση των τελευταίων, η οποία απλά απορρέει από ένα άλλο είδος συνεπειών της ίδιας απόφασης.

Εφαρμόζοντας τα ανωτέρω δεδομένα στο υφιστάμενο δικονομικό πλαίσιο καταλήγει κανείς πως οι κρίσιμες παράμετροι στην υπό εξέταση προβληματική της διασταύρωσης της διοικητικής με την πολιτική δίκη είναι, από τη σκοπιά της τελευταίας, το είδος της απόφασης (διαπλαστική, αναγνωριστική ή καταψηφιστική), σε συνδυασμό πάντα με το είδος της διαδικασίας κατά την οποία αυτή εκδόθηκε, δηλαδή εκούσια, ή αμφισβητούμενη δικαιοδοσία, με την περαιτέρω υποδιάκριση της τακτικής ή ειδικής διαδικασίας του ΚΠολΔ. Από την πλευρά της διοικητικής δίκης καθοριστική είναι η φύση της διαφοράς, ως ακυρωτικής ή ουσίας, η ακριβέστερα ως διεπόμενη από το π.δ. 18/1989 ή τον ΚΔΔ και, φυσικά, ο μεταξύ τους συνδυασμός, δηλαδή το είδος της διασταύρωσης.

B. Μορφές διασταύρωσης μεταξύ διοικητικής και πολιτικής δίκης

Η διασταύρωση της διοικητικής με την πολιτική δίκη διακρίνεται σε δύο κατηγορίες, τη *σχέση συνάφειας* και τον *μεταξύ τους δεσμό προδικαστικότητας*. Σχέση προδικαστικότητας ανακύπτει όταν η ίδια η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου και όχι απλώς η έννομη σχέση που αποτέλεσε αντικείμενο της πολιτικής δίκης αναγορεύεται από τη νομοτυπική μορφή, δηλαδή το πραγματικό ενός κανόνα της διοικητικής νομοθεσίας, σε προϋπόθεση για την επέλευση της προβλεπόμενης έννομης συνέπειας, με αποτέλεσμα να δημιουργείται αντίστοιχο προδικαστικό ζήτημα στη διοικητική δίκη που ελέγχει τη νομιμότητα της εφαρμογής του εν λόγω κανόνα από τη Διοίκηση. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το άρθρο 28 παρ. 6 περ. β' του θεσμικού περί ΙΚΑ α.ν. 1846/1951, για το κατά μεταβίβαση συνταξιοδοτικό δικαίωμα των θετών τέκνων. Εν προκειμένω, για την επέλευση της προβλεπόμενης έννομης συνέπειας του συνταξιοδοτικού δικαιώματος των τέκνων, το πραγματικό του κανόνα τάσσει ως προϋπόθεση την ιδιότητα του τέκνου ως «υιοθετηθέντος», με την πρόσθετη χρονική απαίτηση η υιοθεσία, που γίνεται με διαπλαστική απόφαση της εκούσιας δικαιοδοσίας, να έχει λάβει χώρα ένα τουλάχιστον έτος πριν από τον θάνατο του ασφαλισμένου ή τη χορήγηση σε αυτόν σύνταξης, προϋπόθεση η οποία, πάντως, έχει ήδη κριθεί αντισυνταγματική¹³. Στην περίπτωση αυτή, που είναι συγγενής με τη διάταξη του ΥΚ για την αυτοδίκαιη έκπτωση δημοσίου υπαλλήλου λόγω καταδίκης

¹³ Βλ. ΣτΕ Ολομ. 3649/2010, πρβλ. και νεότερη ΣτΕ 2780/2016, επταμ.

του με αμετάκλητη ποινική απόφαση¹⁴, εκείνο που δεσμεύει τον διοικητικό δικαστή δεν είναι το δεδικασμένο της απόφασης του πολιτικού δικαστηρίου, που είναι, μάλιστα, αμφίβολο αν αυτό αναπτύσσεται και επί εκούσιας δικαιοδοσίας, αλλά η πραγματική ενέργεια της απόφασης, συνεπεία της ένταξής της στο πραγματικό του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου. Στην ίδια λογική κινείται και το άρθρο 1 περ. β' του ν. 1078/1980 για την απαλλαγή από τον φόρο μεταβίβασης πρώτης κατοικίας σε διαζευγμένο πατέρα που έχει την επιμέλεια των τέκνων, οπότε η συνδρομή της εν λόγω προϋπόθεσης απαιτεί κατά τον χρόνο σύνταξης του συμβολαίου την ύπαρξη αμετάκλητης διαπλαστικής απόφασης πολιτικού δικαστηρίου λύσης του γάμου, με ανάθεση σε αυτόν της επιμέλειας¹⁵.

Η έτερη μορφή διασταύρωσης απαντάται όταν η ίδια έννομη σχέση αποτελεί αντικείμενο τόσο της πολιτικής όσο και της διοικητικής δίκης, με συνέπεια τη συνάφεια μεταξύ των αντίστοιχων ζητημάτων, που μπορεί να ανακύπτουν είτε παρεμπιπτόντως, ή ακόμη να αποτελούν το κύριο ζήτημά της. Φυσικά, αποκλείεται λογικά η συνάφεια μεταξύ του κύριου ζητήματος και των δύο δικών, αφού θα πρόκειται για ζήτημα κατανομής δικαιοδοσίας, ενώ, για τον ίδιο λόγο, αποκλείεται ένα ιδιωτικής φύσης ζήτημα που ανέκυψε ως παρεμπίπτον στην πολιτική δίκη να αποτελεί το κύριο ζήτημα της διοικητικής δίκης. Απομένουν, λοιπόν, οι υπόλοιποι συνδυασμοί, με πρώτο και χαρακτηριστικότερο το κύριο ζήτημα της πολιτικής δίκης να εμφανίζεται ως παρεμπίπτον στη διοικητική. Υπενθυμίζεται η διάκριση των παρεμπίπτοντων ζητημάτων σε *προδικαστικά*, που η εξέτασή τους είναι αναγκαία για την επίλυση του κύριου ζητήματος και σε *εν στενή εννοία*, δηλαδή τα λοιπά παρεμπίπτοντα ζητήματα που η κρίση τους δεν στηρίζει το διατακτικό της απόφασης, αλλά αποτελούν απλώς τις λεγόμενες πλεονάζουσες κρίσεις του δικαστηρίου, τα γνωστά και ως “*obiter dicta*”¹⁶. Η συνάφεια αυτή μεταξύ του κύριου ζητήματος της πολιτικής δίκης με ένα προδικαστικό της διοικητικής ανακύπτει όταν η ίδια έννομη σχέση που κρίθηκε από τον πολιτικό δικαστή αποτελεί και προϋπόθεση για τον κανόνα δικαίου που ερευνά το

¹⁴ Βλ. άρθρο 149 ΥΚ (ν. 3528/2007).

¹⁵ Βλ. πάντως και ΣτΕ 212/2011, για τη μεταγενέστερη νομοθετική τροποποίηση με το άρθρο 35 παρ. 10 του ν. 3220/2004, που προέβλεψε απαλλαγή και για τον εν διαστάσει σύζυγο, εφόσον έχει καταθέσει αγωγή διαζυγίου 5 μήνες πριν από το συμβόλαιο και η σχετική απόφαση για τη λύση του γάμου εκδοθεί εντός πενταετίας από την αγορά του ακινήτου.

¹⁶ Βλ. ιδίως τις σχετικές διατάξεις των άρθρων 282, 284 και 331 ΚΠολΔ.

διοικητικό δικαστήριο. Πληθώρα τέτοιων παραδειγμάτων προσφέρουν οι διαφορές περί την κοινωνική ασφάλιση, με αντικείμενο τη νομιμότητα της χορήγησης ή μη σύνταξης χηρείας, οπότε το προδικαστικό ζήτημα της ιδιότητας του χήρου ή της χήρας, δηλαδή το κύρος του γάμου με τη θανούσα, ή αντίστοιχα τον εκλιπόντα ασφαλισμένο μπορεί να έχει ήδη αποτελέσει το κύριο ζήτημα πολιτικής δίκης, επί σχετικής διαπλαστικής αγωγής. Για την αποφυγή παρανοήσεων, εν προκειμένω προϋπόθεση του πραγματικού του σχετικού κανόνα για τη χορήγηση σύνταξης δεν αποτελεί η ίδια η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου, δηλαδή δεν δημιουργείται η ανωτέρω σχέση προδικαστικότητας, αλλά η έννομη σχέση που κρίθηκε και από τον πολιτικό δικαστή, εξ ου και γίνεται λόγος για τη διαφορετική μορφή διασταύρωσης της συνάφειας. Η συνάφεια δε αυτή είναι απλώς δυνητική, οπότε αν τυχόν το ζήτημα δεν έχει αχθεί ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου, θα ερευνηθεί παρεμπιπτόντως από το διοικητικό δικαστήριο¹⁷, προς επίλυση της διοικητικής διαφοράς, χωρίς, φυσικά, η σχετική κρίση να καλύπτεται από το δεδικασμένο, ελλείψει δικαιοδοσίας για την εξέτασή του, κατά το άρθρο 197 παρ. 1 εδ. β' ΚΔΔ. Μια άλλη, επίσης, εξαιρετικά συχνή στην πράξη, εκδήλωση αυτής της μορφής διασταύρωσης και πάλι στο δίκαιο της κοινωνικής ασφάλισης είναι η φύση της σχέσης εργασίας ως εξαρτημένης, που αποτελεί προδικαστικό ζήτημα για την υπαγωγή του εργαζομένου στην ασφάλιση, αλλά μπορεί να έχει ήδη κριθεί με απόφαση πολιτικού δικαστηρίου, στην αντίστοιχη ειδική διαδικασία των εργατικών διαφορών.

Οι δύο αυτές περιπτώσεις αντιμετωπίζονται με εκ διαμέτρου αντίθετο τρόπο, αφού στη μεν πρώτη, η διαπλαστική απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου για το κύρος του γάμου δεσμεύει το διοικητικό δικαστήριο¹⁸, ενώ στη δεύτερη περίπτωση των εργατικών διαφορών, ο διοικητικός δικαστής μπορεί να κρίνει διαφορετικά, αιτιολογώντας ειδικώς την απόκλισή του¹⁹. Τούτο οφείλεται στη γενική δικονομική ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 2 ΚΔΔ, που καθιστά δεσμευτικές για τα διοικητικά

¹⁷ Έτσι και η παλαιότερη ΣτΕ 3088/1977, ΝοΒ 1978, σελ. 114.

¹⁸ Βλ. την κλασική ΣτΕ Ολομ. 1385/1994, υπό το καθεστώς του ΚΦΔ.

¹⁹ Από την πρόσφατη σχετική νομολογία βλ. ΣτΕ 3795/2014, 2924/2013, 2262/2012, 1615/2011, 976/2011 (με αναφορά στη διαφορά των δικονομικών συστημάτων πολιτικής και διοικητικής δίκης), 1500/2010, 1588/2009, 3530/2007, 2420/2000, ΔΕφΑθ 1583/2016, 3836/2013, 1115/2008, ΔΕφΘεσ 648/2004, καθώς και ΔΠρΑθ 1090/2018, ΔΠρΘεσ 8174/2017 και ΔΠρΑθ 11252/2011. Βλ. επίσης *Αγγελάκη Ν.- Ε.*, Η δικονομία στην κοινωνική ασφάλιση, 2012 (διπλωματική εργασία ΑΠΘ), σελ. 98-99.

δικαστήρια μόνον όσες αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων ισχύουν έναντι όλων. Τέτοια *erga omnes* ισχύ έχουν οι διαπλαστικές αποφάσεις, τόσο της αμφισβητούμενης όσο και της εκούσιας δικαιοδοσίας, σε συνέπεια της διαπλαστικής ενέργειας που αυτές αναπτύσσουν. Την ίδια προϋπόθεση για τη δεσμευτικότητα των αποφάσεων της πολιτικής δικαιοσύνης έτασσε και το προΐσχύσαν δικονομικό καθεστώς του Κώδικα Φορολογικής Δικονομίας, στο οικείο άρθρο 120 παρ. 2. Πέρα από λιγότερο ουσιώδεις διαφορές των δύο ρυθμίσεων, που αφορούν στην πρόσθετη προϋπόθεση η διαπλαστική απόφαση να έχει εκδοθεί σε υπόθεση στην οποία είναι «αναζητέα η αντικειμενική αλήθεια», κρίσιμη είναι η διατύπωση των δύο ρυθμίσεων για την πηγή της δεσμευτικής έναντι όλων ισχύος των εν λόγω αποφάσεων, που καθορίζει εν τέλει και τη συστηματική θέση της διάταξης, αλλά και την ίδια τη φύση της καθιερούμενης δέσμευσης. Έτσι, το άρθρο 120 παρ. 2, που εντασσόταν στο Ζ' Τμήμα του ΚΦΔ για το δεδικασμένο, αναφερόταν σε αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων που «κατά τας διατάξεις της πολιτικής δικονομίας» ισχύουν έναντι πάντων. Ωστόσο, η *erga omnes* ισχύς των διαπλαστικών αποφάσεων δεν καθιερώνεται στον ΚΠολΔ, που προβλέπει μόνο τον ορισμό της διαπλαστικής αγωγής, στο άρθρο 71 και το δεδικασμένο των αποφάσεων επί γαμικών διαφορών και διαφορών μεταξύ γονέων και τέκνων, στις- μάλλον προβληματικές- ρυθμίσεις των άρθρων 613 και 618 ΚΠολΔ. Η διαπλαστική ενέργεια της απόφασης, με τα διευρυμένα υποκειμενικά της όρια ανευρίσκεται στις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου που απαιτούν την έκδοση δικαστικής απόφασης για να επέλθει οποιαδήποτε μεταβολή στην έννομη σχέση, αποδίδοντάς της και ισχύ έναντι όλων, όπως συμβαίνει με τα άρθρα 101, 154, 1376, 1438 και 1862 του ΑΚ. Επομένως, η διαφορετική διατύπωση του ΚΔΔ, που κάνει λόγο για «κείμενες» απλώς διατάξεις και όχι για διατάξεις του ΚΠολΔ αποσαφηνίζει δογματικά ότι η μοναδική περίπτωση δέσμευσης του διοικητικού δικαστή από απόφαση πολιτικού δικαστηρίου είναι αυτή που απορρέει από τις διαπλαστικές αποφάσεις και τη διαπλαστική ενέργεια που αυτές αναπτύσσουν, άρα δεν έχει καμία σχέση με το δεδικασμένο, εξ ου και ορθά άλλαξε η συστηματική θέση της διάταξης, που δεν υπήχθη στο κεφάλαιο για τις «Συνέπειες των αποφάσεων», αλλά σε αυτό για τη «Δικαιοδοσία», όπως επισημαίνεται και στην αιτιολογική έκθεση του ΚΔΔ²⁰.

²⁰ Βλ. Αιτιολογική Έκθεση Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, άρθρο 5, σε: *Λαζαράτος Π.*, Κώδικας Διοικητικής Δικονομίας, 1999, σελ. 80, με τη χαρακτηριστική φράση: «Διαστελλονται, κατά τρόπο

Αυτή η δέσμευση από τη διαπλαστική ενέργεια των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων είναι μια δέσμευση που, όπως είδαμε, απορρέει από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, αφού, ακόμη και όσοι στη διαμάχη για τη φύση του δεδικασμένου τάσσονται υπέρ της δικονομικής προέλευσής του, εξαιρούν τη συνέπεια της διαπλαστικής ενέργειας από το δικονομικό πεδίο, εντάσσοντάς την, αναμφίβολα, στον χώρο του ουσιαστικού δικαίου. Αυτή η ουσιαστική προέλευση του συγκεκριμένου είδους δεσμευτικότητας εξηγεί και την ευχέρεια της εν λόγω δέσμευσης να υπερβεί τα όρια της εκάστοτε δικαιοδοσίας, λειτουργώντας ακώλυτα και διαδικαιοδοτικά, αφού εφόσον ο ουσιαστικός νομοθέτης μιλάει για δέσμευση έναντι όλων δεν μπορεί να εξαιρεθεί ο διοικητικός, ή οποιοσδήποτε άλλος δικαστής. Η επισήμανση αυτή μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 2 ΚΔΔ, καθ' ο μέρος αφορά στις αποφάσεις των πολιτικών δικαστηρίων, δεν έχει παρά δηλωτικό χαρακτήρα, αφού ακόμη και εάν καταργείτο, η μόνη περίπτωση δέσμευσης που καθιερώνεται για τον διοικητικό δικαστή θα εξακολουθούσε να υφίσταται, βάσει των σχετικών διατάξεων του ουσιαστικού δικαίου για τις διαπλαστικές αποφάσεις. Και εάν το συμπέρασμα αυτό ακούγεται προκλητικό, αρκεί η συγκριτική παρατήρηση των ακυρωτικών διαφορών, στις οποίες, παρά τη σιωπή του νομοθέτη στο π.δ. 18/1989, ουδέποτε υπήρξε αμφιβολία για τη δεσμευτικότητα των διαπλαστικών αποφάσεων της πολιτικής δικαιοσύνης²¹.

Πιο σύνθετη είναι η περίπτωση των αναγνωριστικών και καταψηφιστικών αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων, που δεν αναπτύσσουν την έναντι όλων διαπλαστική ενέργεια, αλλά καλύπτονται μόνον από το δεδικασμένο. Με δεδομένα τα περιορισμένα υποκειμενικά όρια του τελευταίου, που εκτείνονται, κατ' αρχήν, μόνο στους διαδίκους και, κατ' εξαίρεση, και σε όσα πρόσωπα προβλέπονται στα άρθρα 325- 329 ΚΠολΔ, είναι, με την πρώτη ματιά, σαφές ότι δεν πληρούται η προϋπόθεση της έναντι όλων ισχύος του άρθρου 5 παρ. 2 ΚΔΔ, οπότε αποκλείεται η δέσμευση του διοικητικού δικαστή. Ως εκ τούτου, η νομολογιακή αντιμετώπιση της ως άνω

συστηματικό, τα έννομα αποτελέσματα των διαφορών δικαστικών αποφάσεων (διαπλαστική ενέργεια, δεδικασμένο κλπ)».

²¹ Βλ. χαρακτηριστικά την ενδιαφέρουσα ΣτΕ 3886/2009, επταμ., επί αιτήσεως ακυρώσεως κατά απόφασης της Τράπεζας της Ελλάδος που εγκρίνει τη συγχώνευση πιστωτικών ιδρυμάτων, για την περίπτωση της ακύρωσης της σχετικής απόφασης της ΓΣ της τραπεζικής ανώνυμης εταιρείας, με διαπλαστική απόφαση.

εκδήλωσης του φαινομένου για τον χαρακτήρα της σχέσης εργασίας ως εξαρτημένης ή μη επιβεβαιώνεται. Φυσικά, παρά την απουσία δέσμευσης του διοικητικού δικαστηρίου, το τελευταίο καθόλου δεν κωλύεται να συνταχθεί με την κρίση του πολιτικού δικαστηρίου, όπως για παράδειγμα συμβαίνει τελευταία στις ολοένα και συχνότερες διαφορές του ΚΕΔΕ²². Σε διαφορετική περίπτωση, η ανάγκη ειδικής αιτιολογίας για την απόκλιση του διοικητικού δικαστή, αν και δεν επισημαίνεται ρητά στο άρθρο 5 παρ. 2 ΚΔΔ, όπως συνέβαινε με το προϊσχύσαν άρθρο 120 παρ. 2 του ΚΦΔ, απορρέει ούτως ή άλλως από το Σύνταγμα και το άρθρο 93 παρ. 3, για την υποχρέωση ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας όλων των δικαστικών αποφάσεων. Αυτονόητο είναι, βέβαια, ότι η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου εξακολουθεί να παράγει δεδικασμένο, κατά το άρθρο 321 ΚΠολΔ, ελλείψει, όμως, αναγνώρισης της δεσμευτικότητάς του και στο δικονομικό νομοθέτημα που εφαρμόζει ο διοικητικός δικαστής, το δεδικασμένο αυτό εξαντλεί τις συνέπειές του εντός της δικαιοδοσίας προέλευσής του. Άρα, από τη ρύθμιση του άρθρου 5 παρ. 2 ΚΔΔ γίνεται αντιληπτό ότι δεν υπάρχει ένα ενιαίο δεδικασμένο στην ελληνική έννομη τάξη, αλλά τρία, δηλαδή όσα και οι οικείες δικαιοδοσίες, επιρρωνύοντας και την ορθότητα της θέσης υπέρ της δικονομικής φύσης του θεσμού, που εδώ ακριβώς αναδεικνύει τις καίριες πρακτικές συνέπειες μιας μακράς συζήτησης, η οποία έμοιαζε απλώς θεωρητική. Άλλωστε, κάθε δικονομικός κλάδος ρυθμίζει διαφορετικά το δεδικασμένο, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την έναρξη της ισχύος του ήδη από το στάδιο της τελεσιδικίας στην πολιτική και τη διοικητική δικαιοσύνη²³, σε αντίθεση με το ποινικό δεδικασμένο που προϋποθέτει το αμετάκλητο της απόφασης²⁴. Εν αντιθέσει, λοιπόν, με ουσιαστικής προελεύσεως συνέπειες των αποφάσεων, όπως η διαπλαστική ενέργεια, που λειτουργούν ευχερώς και δια-δικαιοδοτικά, όσοι θεσμοί έλκουν την καταγωγή τους από το δικονομικό δίκαιο μοιραία εγκλωβίζονται εντός του οικείου κλάδου.

Το δίπολο, λοιπόν, αυτό του ουσιαστικού και δικονομικού δικαίου είναι ένα πρόσφορο πεδίο για τον διοικητικό δικαστή, όταν αυτός αναζητά ευέλικτες και

²² Βλ. ΔΕφΘεσ 270- 3/2017 που συνεκτίμησε την απόφαση πολιτικού δικαστηρίου για τη σύμβαση πώλησης μετοχών σε εταίρο, για τη μη αποδοχή της ιδιότητάς του ως διευθύνοντος συμβούλου της υπόχρεης εταιρείας.

²³ Βλ. τα άρθρα 321 ΚΠολΔ και 197 παρ. 1 εδ. α' ΚΔΔ.

²⁴ Βλ. άρθρο 57 ΚΠΔ.

λειτουργικές λύσεις, ιδίως επί οριακών ζητημάτων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της νομολογιακής αντιμετώπισης της διασταύρωσης πολιτικής και διοικητικής δίκης στο ζήτημα του ύψους των αποδοχών μονιμοποιούμενων υπαλλήλων, που αποτελεί προδικαστικό ζήτημα στις αγωγές τους για καταβολή της προσωπικής διαφοράς, κατά την κατάταξή τους σε μισθολογικά κλιμάκια, δεν αποκλείεται, όμως, να έχει ήδη κριθεί και με απόφαση πολιτικού δικαστηρίου, όσο αυτοί συνδέονταν με το Δημόσιο με σχέση εργασίας ορισμένου, ή και αορίστου χρόνου. Το ΣτΕ, κατά τον αναιρετικό έλεγχο των σχετικών διαφορών, δέχεται παγίως ότι, επ' ευκαιρία του υπολογισμού της διαφοράς των αποδοχών του υπαλλήλου, δεν επιτρέπεται να αμφισβητείται ο υπολογισμός τους από το πολιτικό δικαστήριο²⁵. Η αποδοχή της δέσμευσης του διοικητικού δικαστηρίου από τις σχετικές αποφάσεις, παρότι αυτές παράγουν μόνο δεδικασμένο, φαίνεται να έρχεται σε αντίθεση με όσα κανείς περιμένει, εφαρμόζοντας το άρθρο 5 παρ. 2 ΚΔΔ, πλην, όμως, η δεσμευτικότητα αυτή συνάγεται εν προκειμένω με ερμηνεία της ειδικής ρύθμισης του άρθρου 3 παρ. 6 του ν. 1476/1984 και διαστολή της έννοιας των «αποδοχών που καταβάλλονταν στον υπάλληλο», δηλαδή μέσα από τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου, που είναι και το κλειδί για τη διεύθυνση του πολιτικού δεδικασμένου στη διοικητική δίκη.

Παρόλα αυτά, υπάρχει και μία εξαίρεση που επιβεβαιώνει τον κανόνα της κατ' αρχήν μη αναγνώρισης και, εντεύθεν, μη δεσμευτικότητας του πολιτικού δεδικασμένου στη διοικητική δίκη και αυτή αφορά στις ακυρωτικές διαφορές. Εν προκειμένω, ούτε το δικονομικό νομοθέτημα του π.δ/τος 18/1989 ούτε οι «πρόγονοί» του περιείχαν ποτέ ρύθμιση αντίστοιχη του άρθρου 5 παρ. 2 ΚΔΔ, χωρίς, φυσικά, αυτό να σημαίνει ότι δεν απαντώνται αντίστοιχες διασταυρώσεις της πολιτικής με την ακυρωτική δίκη. Η λύση βρίσκεται ελαφρώς κρυμμένη στο «πολύ-εργαλείο», θα λέγαμε, του άρθρου 40 του π.δ/τος 18/1989, που «κατά τα λοιπά» παραπέμπει στην ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ΚΠολΔ. Το κρίσιμο ερώτημα είναι εάν στα λοιπά αυτά, μη ρυθμιζόμενα θέματα, που η απαρίθμησή τους είναι έτσι κι αλλιώς ενδεικτική, περιλαμβάνονται και

²⁵ Βλ. ιδίως ΣτΕ 320/2012, με παρατηρήσεις *Παυλίδου Ε.*, ΕφημΔΔ 2012, τ. 5, σελ. 619 και παραπομπή και στην παλαιότερη νομολογία. Χαρακτηριστική είναι η διατύπωση της ΣτΕ 3754/2004, που έκρινε ότι τα αρμόδια όργανα, κατά τον υπολογισμό της οφειλόμενης στον υπάλληλο διαφοράς αποδοχών, δεν δύναντο να ελέγξουν παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα του υπολογισμού από το πολιτικό δικαστήριο, ανεξαρτήτως της δεσμεύσεως ή όχι κατά το άρθρο 5 παρ. 2 ΚΔΔ, διακρίνοντας δηλαδή τη δέσμευση βάσει του ουσιαστικού δικαίου από τη δέσμευση που απορρέει από τη γενική δικονομική ρύθμιση.

οι διατάξεις περί δεδικασμένου των άρθρων 321 επ. ΚΠολΔ. Τον σοβαρό αντίλογο της διαφοράς του αντικειμένου των δύο δικών και των βασικών δικονομικών αρχών που διέπουν την πολιτική και την ακυρωτική δίκη κάμπτει η συμπερίληψη στην ενδεικτική απαρίθμηση του άρθρου 40 των διατάξεων για την απόδειξη, οι οποίες άπτονται, κατ' εξοχήν, του εφαρμοστέου δικονομικού συστήματος. Σε κάθε περίπτωση, την ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων περί δεδικασμένου από τον ακυρωτικό δικαστή δέχεται διαχρονικά η νομολογία του ΣτΕ²⁶. Έτσι, εφόσον μέσω της κατά παραπομπής εφαρμογής του ΚΠολΔ, το δικονομικό αυτό νομοθέτημα διεισδύει στις ακυρωτικές διαφορές, το πολιτικό δεδικασμένο υπερβαίνει τα εγγενή όρια της δεσμευτικότητάς του, με συνέπεια αυτή να δύναται να καταλάβει και τον ακυρωτικό δικαστή, ως εάν να επρόκειτο για δέσμευση εντός της ίδιας δικαιοδοσίας.

Η, κατ' αρχήν, πάντως, αυτή εφαρμογή των ρυθμίσεων των άρθρων 321 επ. ΚΠολΔ δεν συνεπάγεται και την, εν τέλει, δεσμευτικότητα των αποφάσεων των πολιτικών δικαστηρίων επί ακυρωτικών διαφορών, αφού αυτή εξαρτάται και από τη συνδρομή των οικείων προϋποθέσεων, που κάθε άλλο παρά ευχερής είναι, εν όψει και της αλλαγής δικαιοδοτικού κλάδου. Χαρακτηριστικές εκδηλώσεις του φαινομένου απαντώνται στο πεδίο των πολεοδομικών διαφορών, καθώς σειρά ζητημάτων που ανακύπτουν ως προδικαστικά κατά τη νομιμότητας της προσβαλλόμενης πράξης για τη χορήγηση, απόρριψη, ή ανάκληση οικοδομικής άδειας, κατά περίπτωση, όπως η κυριότητα του ακινήτου, η συσταθείσα επ' αυτού οριζόντια ιδιοκτησία, το εμβαδόν, η κατάταξη του, ή το πρόσωπό του σε κοινόχρηστο δρόμο, δεν αποκλείεται να έχουν ήδη κριθεί από τον πολιτικό δικαστή, είτε παρεμπιπτόντως είτε ως κύριο ζήτημα επί εμπράγματων διαφορών. Αποκλείονται, φυσικά, εξ αρχής από τη συζήτηση οι κρίσεις του πολιτικού δικαστή που δεν ήταν αναγκαίες για την επίλυση της ενώπιόν του διαφοράς, δηλαδή τα στερούμενα οποιασδήποτε δεσμευτικότητας *obiter dicta*. Απομένουν προς εξέταση οι περιπτώσεις που το προδικαστικό ζήτημα της ακυρωτικής δίκης ήταν το κύριο, ή επίσης προδικαστικό της πολιτικής δίκης, οπότε η

²⁶ Βλ. από τις πρώτες αποφάσεις τη ΣτΕ 527/1932, ενώ από τη θεωρία βλ. σχετικά *Ανδρεάδη Σ.*, Η ακυρωτική δικαιοδοσία του Συμβουλίου της Επικρατείας, τ. Β', 1942, σελ. 465- 466, *Καμίτση Ηλ.*, Κανόνες της διοικητικής δικονομίας λαμβανόμενοι εκ της πολιτικής δικονομίας και άλλων δικονομικών νόμων, 1957, σελ. 2, 43, 70 και από τη σύγχρονη βιβλιογραφία *Νικολάκη Ν.*, Η τηρητέα διαδικασία, σε: *Χρυσανθάκης Χ.*, Συμβούλιο της Επικρατείας: Εφαρμογές Διοικητικού Ουσιαστικού & Δικονομικού Δικαίου, 2012, σελ. 649.

δεσμευτικότητα της κρίσης του πολιτικού δικαστή προϋποθέτει την πλήρωση των προϋποθέσεων των άρθρων 321 επ. και 331 ΚΠολΔ. Στα κύρια ζητήματα και, ιδίως, στη συχνότερη περίπτωση του δικαιώματος κυριότητας, η νομολογία φαίνεται να εμπιστεύεται τον πολιτικό δικαστή των διεκδικητικών και λοιπών αγωγών του εμπραγμάτου δικαίου, συνάγοντας, ευχερώς, την πλήρωση των προϋποθέσεων του άρθρου 321 ΚΠολΔ²⁷.

Περισσότερο ακανθώδης υπήρξε η περίπτωση του κοινόχρηστου χαρακτήρα χώρου στον Δήμο Φιλοθέης, που είχε κριθεί παρεμπιπτόντως σε πολιτική διαφορά, ενώ από την επίλυσή του εξαρτάτο και η νομιμότητα ή μη της σφράγισης του εντός αυτού καταστήματος, υπό την έννοια της επιτρεπτής χρήσεώς του ως «αναψυκτήριο-εστιατόριο-καφέ». Η πενταμελής σύνθεση του Ε΄ Τμήματος ξεκίνησε από την αφετηρία της, κατ' αρχήν, αναγνώρισης του πολιτικού δεδικασμένου, αρνήθηκε, όμως, την εν τέλει δεσμευτικότά του στην ακυρωτική δίκη, με το σκεπτικό ότι το ζήτημα της κοινοχρησίας δεν αποτελεί ζήτημα ιδιωτικού, αλλά δημοσίου δικαίου²⁸. Με αυτό τον τρόπο η σχετική κρίση του πολιτικού δικαστή κατέστη προδικαστική κρίση επί ζητήματος μη υπαγόμενου στη δικαιοδοσία του, με αποτέλεσμα να μην παράγει καν δεδικασμένο, στον βαθμό που αυτό απονέμεται από το άρθρο 331 ΚΠολΔ μόνο σε παρεμπίπτουσες κρίσεις επί προδικαστικών ζητημάτων που υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου, άρα, εκ του ελάσσονος προς το μείζον, οπωσδήποτε και στη δικαιοδοσία του. Η κατασκευή αυτή μας θυμίζει το αρκετά πιο οικείο νομολογιακό παράδειγμα των προδικαστικών κρίσεων του πολιτικού δικαστή επί ανακοπών κατά πρωτοκόλλων διοικητικής αποβολής, στο πλαίσιο των οποίων ερευνάται παρεμπιπτόντως και ο χαρακτήρας της έκτασης ως δασικής, ή μη²⁹. Δεδομένης της αναμφίβολης δικαιοδοσίας του ακυρωτικού δικαστή για την επίλυση των σχετικών αμφισβητήσεων, η κρίση του πολιτικού δικαστή, στο πλαίσιο της ενώπιόν του

²⁷ Βλ. ΣτΕ 291/2012, 1291/2008, 157/2003, 1770/1996, 2332/1995, ΔΕφΘεσ 333/2008.

²⁸ Βλ. ΣτΕ 3516- 7/2010.

²⁹ Βλ. σχετικά και από τη θεωρία Παπαθανασόπουλο Αθ., Η έννοια του «δάσους» στο πλαίσιο εφαρμογής του τεκμηρίου κυριότητας του Δημοσίου- Μία νέα προσέγγιση στην πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου, ΠερΔικ 2014, τ. 3, σελ. 411 επ. Υπενθυμίζεται ότι ο Άρειος Πάγος, κατά την παρεμπίπτουσα εξέταση ζητημάτων διοικητικής φύσης, εφαρμόζει διαχρονικά τη γνωστή ως «θεωρία των τύπων και προϋποθέσεων», βλ. ενδεικτικά Ροζή Θ., Η διαταγή πληρωμής κατά του δημοσίου από τα πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια- Συνέπειες από την εφαρμογή των ρυθμίσεων του Ν. 4329/2015, ΘΠΔΔ 2017, τ. 2, σελ. 132.

διαφοράς, δεν καλύπτεται από το δεδικασμένο της απόφασης ούτε, φυσικά, αναπτύσσει οποιαδήποτε μορφή δεσμευτικότητας³⁰.

Σε ένα επόμενο στάδιο των προϋποθέσεων του δεδικασμένου, για την αποδέσμευσή του, αναγκάστηκε να καταφύγει το Συμβούλιο της Επικρατείας στην υπ' αριθ. 2620/2010 απόφασή του. Εν προκειμένω, σε ακυρωτική διαφορά για τη νομιμότητα της ανάκλησης οικοδομικής άδειας ανέκυψε ως προδικαστικό το ζήτημα εάν η υφιστάμενη δουλεία διόδου αποτελούσε τη μοναδική δίοδο προς κοινόχρηστο χώρο, ενώ το ίδιο ζήτημα είχε ήδη κριθεί παρεμπιπτόντως, ως προδικαστικό, με ισχύ δεδικασμένου, από τον Άρειο Πάγο, σε αίτηση αναιρέσεως για την απόσβεσή της. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε την άποψη, που έκτοτε συνεχίζει να ακολουθεί³¹, ότι η κρίση του πολιτικού δικαστή δεν αποτελεί δεδικασμένο για την πολεοδομική αρχή και κατ' ακολουθίαν για τον ακυρωτικό δικαστή του, που κρίνει την κατάργηση ή μη της δουλείας για τη χορήγηση της οικοδομικής άδειας, διότι ελλείπει η απαραίτητη για την ύπαρξη δεδικασμένου ταυτότητα της νομικής αιτίας.

Η επιχειρηματολογία αυτή συγγενεύει με την ερμηνεία της ΣτΕ 3516/2010, για το ζήτημα της κοινοχρησίας, μόνο που εδώ το Συμβούλιο, αντί να αποστερήσει πλήρως το προδικαστικό ζήτημα από το δεδικασμένο του, χαρακτηρίζοντάς το ως διοικητικής φύσεως, δέχτηκε με μια πιο μετριοπαθή ερμηνεία ότι αυτό καλύπτεται από το δεδικασμένο του άρ. 331 ΚΠολΔ, μόνον που το τελευταίο δεν δεσμεύει τον ακυρωτικό δικαστή, στον βαθμό που αυτός δεν κρίνει την, κατ' άρθρο 1136 ΑΚ, κατάργηση της δουλείας διόδου, αλλά εκείνη που πηγάζει από τη διαφορετική νομική αιτία του άρθρου 25 ΓΟΚ. Η «στεγανοποίηση» αυτή της νομικής αιτίας επιτρέπει στον ακυρωτικό δικαστή να ερμηνεύσει την προϋπόθεση των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου, στο πλαίσιο του άρθρου 324 ΚΠολΔ και, με τον τρόπο αυτόν, να αποφύγει, εν τέλει, την, κατ' αρχήν, δέσμευσή του από το πολιτικό δεδικασμένο. Ακόμη περισσότερες ευκαιρίες προς την κατεύθυνση αυτή, πάντως, προσφέρει το ίδιο άρθρο, με την προϋπόθεσή του για ταυτότητα των διαδίκων στη μετέπειτα δίκη. Ωστόσο, παρά τη σημαντική πιθανότητα μη πλήρωσης της απαίτησης αυτής, ελλείπει συμμετοχής και του Δημοσίου ως διαδίκου στην πολιτική δίκη, η διάσταση αυτή του θέματος, αν και

³⁰ Βλ. ΣτΕ 4765/2013 (στην ίδια προβληματική για αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων), 4482/2011, 4097/2009, 4003/2008, 772/2008, 2763/2006, 674/2006, 315/2006, 4456/2005, 2997/2003, 2398/2002, 1272- 3/2002, 932/2002, 2600/2000, 794/1999, 861/1998, 382/1998, 4800/1997, 4737/1997.

³¹ Βλ. ΣτΕ 1986/2017.

καθοριστική για τη δέσμευση του ακυρωτικού δικαστή, σπανίως απαντάται στη νομολογία, ίσως διότι προτιμάται ο αποκλεισμός της δεσμευτικότητας του πολιτικού δεδδικασμένου ήδη από προγενέστερα στάδια. Προς αποφυγή, πάντως, παρανοήσεων η ταυτότητα αυτή των διαδικών ερευνάται μόνο στις περιπτώσεις που η δεσμευτικότητα της απόφασης του πολιτικού δικαστηρίου για τη διοικητική δίκη πηγάζει από το δεδδικασμένο της, οπότε και εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 324 ΚΠολΔ. Αντίθετα, στις λοιπές περιπτώσεις, που αποτελούν και τον κανόνα, της δέσμευσης από άλλες συνέπειες, όπως η διαπλαστική, βεβαιωτική ή πραγματική ενέργεια της απόφασης, η άντληση επιχειρημάτων από το δεδδικασμένο της, που έτσι κι αλλιώς δεν δεσμεύει τους δικαστές άλλων δικαιοδοσιών, αποτελεί μεθοδολογικό σφάλμα.

Γ. Συμπέρασμα

Ολοκληρώνοντας τη σύντομη αυτή επισκόπηση ορισμένων βασικών όψεων της ανεξάντλητης αυτής προβληματικής, δεν μπορεί κανείς να αποφύγει την αναγωγή της συζήτησης σε συνταγματικό επίπεδο, με το ερώτημα αν το Σύνταγμα, με τη διάκριση των δικαιοδοσιών εγγυάται την οργανική, αλλά και τη λειτουργική τους ανεξαρτησία, κατοχυρώνοντας την αυτοτελή κρίση των διαφορών που υπάγονται σε κάθε μία, ακόμη και σε περίπτωση διασταύρωσής της με άλλο δικαιοδοτικό κλάδο, σκέψη που κατ'εξοχήν εκφράσθηκε στη γνωστή απόφαση 2067/2011 της επταμελούς σύνθεσης του Β' Τμήματος για τη λαθρεμπορία. Οι δυσχέρειες στην αντιμετώπιση των εκδηλώσεων του φαινομένου και οι εντάσεις που πυροδοτεί, με τον σοβαρό για την έννομη τάξη κίνδυνο σύγκρουσης μεταξύ των δικαιοδοσιών και των αντίθετων κρίσεών τους, είναι αλήθεια πως καθιστούν πολύ πιο ελκυστική από την επίλυση των δικαιοδοτικών αλληλεπιδράσεων, την εξάλειψή τους. Και εάν στην περίπτωση των επιδράσεων με την ποινική δικαιοσύνη, το έργο αυτό μοιάζει εύκολο, μέσα από την πρόβλεψη των παραβάσεων μόνον ως διοικητικών ή ποινικών, η περίπτωση της πολιτικής δικαιοδοσίας αποδεικνύει το μάταιο της επιδίωξης αυτής. Το optimum που μπορεί κανείς να επιδιώκει είναι η αναζήτηση λειτουργικών λύσεων, με σεβασμό του δογματικού πλαισίου, αλλά και της δομής και λειτουργίας κάθε δικαιοδοτικού κλάδου, προς επίλυση της ενώπιόν μας διαφοράς._